

Eigen plek, eigen stek

De laatste decennia is in de levenssfeer van een vrouw die met een boer trouwt veel veranderd. Veranderingen binnen het gezin, de man-vrouw-relatie en in ruimtelijk opzicht zijn hiervan voorbeelden. Al deze ontwikkelingen hebben ertoe geleid dat deze jonge vrouwen tegenwoordig bewuster bezig zijn met het creëren van een eigen plek op de boerderij.

ANJA BRANDS EN
BRIGITTE WANDERS*

Een jonge vrouw die trouwt met een boer die het bedrijf van zijn ouders overneemt, komt op of bij de boerderij te wonen. Vaak neemt dit jonge gezin de ouderlijke woning over. Maar ook het opdelen van de bestaande ouderlijke woning in twee woonunits en het bouwen van een tweede bedrijfswoning komt voor. Dit artikel geeft antwoord op de vraag welke factoren van belang zijn bij het zich thuis voelen van een jonge vrouw die op de boerderij komt wonen. De gegevens zijn gebaseerd op een kwalitatief onderzoek uitgevoerd onder twintig jonge vrouwen uit de Gelderse Achterhoek, die niet langer dan vijf jaar bij of op de boerderij wonen. Het betrof twintig open interviews met veel ruimte voor het eigen verhaal van de jonge vrouw. Ieder interview moet daarom worden gezien in z'n eigen situatie en problematiek. Onze aandacht richt zich op de veranderingen in de levenssfeer van de boerin, de relatie schoondochter-schoonouders, de verschillende woonsituaties en de verbouwingen aan de woning. Hierbij is de Achterhoek als onderzoeksgebied gekozen.

BETROKKENHEID

Sinds de Tweede Wereldoorlog hebben zich een aantal duidelijke veranderingen afgespeeld in het leven van boerinnen. Deze hebben te maken met de zich wijzigende verhoudingen in de directe leefomgeving en met de veranderende positie van vrouwen in de samenleving. In het moderne gezin zijn de sterke banden met familie, kerk en buurt grotendeels verdwenen. Dit heeft tot gevolg dat de generaties niet lan-

ger dicht bij elkaar blijven wonen. In jongere huishoudens is de verwevenheid tussen gezin en bedrijf minder sterk aanwezig dan bij de oudere huishoudens. Werk en privé zijn meer gescheiden, waar dat mogelijk is. Binnen het huwelijk is de verhouding tussen man en vrouw meer gelijkwaardig geworden. De geïnterviewde vrouwen komen allen uit de Achterhoek. De gebondenheid met de streek en z'n gewoonten is hierdoor duidelijk aanwezig. Voor de vrouwen die uit een dorp en de stad komen, betekent het echter niet dat zij zich niet thuis voelen op hun huidige woonplek. De vrouwen kiezen zelfbewust voor hun werkzaamheden. Was het vroeger nog vanzelfsprekend dat de vrouw meehielp op de boerderij, tegenwoordig kiest zij duidelijk voor haar werkzaamheden op of buiten het boerenerf. Het merendeel van de vrouwen uit de onderzoeksgroep werkt mee op de boerderij. Van de twintig geïnterviewde vrouwen werken er acht buitenshuis, drie doen dat full-time en vijf parttime. Een groot aantal

wanneer ze niet (meer) zoveel buitenshuis werken en meehelpen op de boerderij. We moeten hierbij aantekenen dat hoewel de vrouwen het werk op de boerderij vaak heel leuk vinden, ze dit toch niet altijd doen. De reden hiervoor is dat hun schoonouders vaak nog meehelpen en ze deze niet willen verstoten van de boerderij die altijd van hun is geweest. De vrouwen die niet van de boerderij komen zeggen inmiddels wel gewend te zijn om op een afgelegen plaats te wonen.

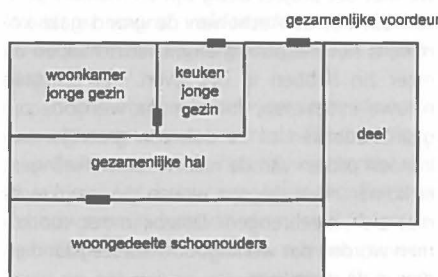
FAMILIERELATIES

In de Achterhoek komt het bij elkaar wonen van twee of zelfs drie generaties nog veelvuldig voor, waarmee dit gebied sterk afwijkt van andere gebieden. De jonge vrouwen komen vaak in het ouderlijk huis van hun man of naast het huis van hun schoonouders te wonen. De relatie met de oudere generatie(s) speelt daardoor een rol bij het vinden van een eigen plek van de jonge vrouw. Bepalend hierbij is of de schoonouders de komst, ideeën en werkzaamheden van de schoondochter accepteren. Hierdoor komt het voor dat in de ene situatie het contact tussen de huishoudens bewust is teruggebracht tot een paar keer per jaar, en dat in andere situaties de huishoudens op allerlei gebied verstrengeld blijken te zijn. De reactie van de schoonmoeder op de komst en werkzaamheden van de schoondochter bepalen daardoor ook voor een gedeelte of de jonge vrouw zich thuis voelt. In een aantal gevallen wordt er van de schoondochter verwacht dat zij de dingen zo doet zoals schoonmoeder ze altijd deed. Het komt echter ook voor dat de schoondochter hele andere taken uitvoert of buitenshuis werkt.

WOONSITUATIES

Kenmerkend voor de agrarische sector is ten eerste dat het bedrijf en vaak ook de woning worden overgenomen van generatie op generatie. De ruimtelijke nabijheid van wonen en werken is een tweede kenmerk dat bij de agrarische sector in het oog springt. De opvolger zal daarom vaak aanspraak maken op een woonplek op of bij het erf. De verschillende woonsituaties uit het onderzoek zijn onder te verdelen in drie verschillende vormen, te weten:

- de oorspronkelijke boerderij wordt zo verbouwd dat er twee aparte huishoudens in kunnen worden gehuisvest (elf situaties);
- het jonge gezin bouwt een tweede bedrijfswoning dicht bij de boerderij;

Na het intrekken van het jonge gezin wordt de indeling van het huis aangepast. Bron: auteurs

vrouwen komt zelf van de boerderij (veertien van de twintig vrouwen). Zij proberen de betrokkenheid bij het bedrijf te vergroten door het volgen van cursussen op het vakgebied. Andere vrouwen voelen zich meer betrokken

Een Gelderse boerderij in Batenburg. Bron: Planarchieff

ning op het erf (zes situaties);
- de schoonouders verhuizen naar het dorp (drie situaties).

De woonsituaties zijn afhankelijk van gewoonten van de streek en de mogelijkheden die het jonge gezin heeft. Zowel de financiële mogelijkheden als de toestemming van de gemeente voor een tweede bedrijfswoning op het erf spelen een grote rol.

VERBOUWINGEN

Wanneer het jonge gezin de ouderlijke woning overneemt, wordt deze vaak drastisch verbouwd. De reden hiervoor is dat het jonge gezin een eigen woning wenst, die aangepast en ingericht is volgens eigen wensen. De verbouwing van de bestaande woning of de ligging van de nieuw te bouwen woning bepalen voor een groot gedeelte de mate van privacy. De bouw en ligging van de nieuwe woning heeft het jonge gezin, indien mogelijk, het liefst zoveel mogelijk gescheiden van de schoonouders. Het jonge gezin beslist zelf wat en hoe er verbouwd gaat worden. De reacties van de schoonouders op deze verbouwing verschillen. Zowel positieve als negatieve reacties zijn genoemd, die beide een verschillende uitwerking op de familie-relatie kunnen hebben. Het jonge gezin hecht veel waarde aan de inrichting, in

ieder geval meer dan vroeger. Het woonhuis wordt gezien als een plaats waar je graag verblijft, waar je je prettig voelt en jezelf kunt zijn. Het is dan ook een plaats die van jezelf is en waar je samen met je man beslissingen over neemt. De zoon en zijn vrouw nemen daarom vrijwel nooit spullen over van zijn ouders; er worden allemaal nieuwe meubels gekocht. Het komt vaak voor dat het jonge gezin de badkamer en met name de keuken vervangt. Niet omdat de oude woning niet goed functioneert, maar om een tweetal andere redenen. Ten eerste omdat het jonge gezin niet het idee wil hebben dat het bij de schoonouders logeert. Dit in tegenstelling tot vroeger. Toen werd het woonhuis gezien als een plaats waar je kunt eten en slapen. Veel boerinnen vertelden dat toen hun schoonouders trouwden de slaapkamer van opa en oma in tweeën werd gedeeld. De slaapkamer was toen de enige plek waar men met z'n tweeën alleen kon zijn. Schoonmoeder werkte mee op het bedrijf en oma zorgde voor de kinderen: 'achter ging voor'. De vrouwen zeggen dat ook tegenwoordig het bedrijf nog steeds op de eerste plaats komt, maar niet meer ten koste van alles. Een tweede reden waarom het jonge gezin het huis verbouwt is de verandering van de functies van de verschillende ruimtes in huis. Dertien van de twintig vrouwen geven aan dat de keuken de ruim-

te in huis is waar zij de meeste tijd doorbrengen. Toch wordt de huiskamer een steeds belangrijkere ruimte. 's Avonds, nadat het werk gedaan is, zitten zij vaak in de kamer waar ook de televisie staat. De schoonouders leven echter meer in de keuken; ook 's avonds want daar staat vaak de televisie. Zij gebruiken de kamer alleen op zon- en feestdagen en als er visite is.

Concluderend kunnen we zeggen dat er voor de jonge vrouw heel wat veranderingen plaatsvinden wanneer zij op de boerderij komt wonen. Zij kiest haar eigen werkzaamheden en daarmee voor een duidelijke plek op of buiten het bedrijf. Hetzelfde geldt voor de woning; ook hier creëert zij een eigen plek, aangepast aan haar eigen wensen. Zij onderneemt actie waar dat nodig is, onder meer door het volgen van cursussen of het (samen met haar man) verbouwen en veranderen van het huis. Het bedrijf, de woning en de familie zijn belangrijk, maar een eigen plek waar je je thuis voelt nog meer.

*Anja Brands en Brigitte Wanders studeerden beiden af aan de Landbouwuniversiteit in Wageningen, studie Huishouden Consumentenwetenschappen. Het artikel is gebaseerd op hun scriptie *Eigen plek, eigen stek*. Anja Brands werkt momenteel als communicatieconsulent bij het adviesbureau TC&O Management voor Mobiliteit BV, Brigitte Wanders is werkzaam als coördinator Huisvesting en Dienstverlening bij SNS Bank Nederland.